Жили собі двоє хлопчиків-близнят Вітя і Вова. Добре, здається, жили, щасливо. Щодня їли морозиво і цукерки. Ходили в дитсадок, де була гойдалка, каруселя і симпатична вихователька Галина Михайлівна. Іграшок мали вдома стільки, що й не перелічити. Був у них веселий велетень тато, який водив їх у зоопарк, у цирк або в кіно. І була в них лагідна гарна мама, яка їх пестила і називала ніжно "мої козенята". Але хлопчикам не подобалося їхнє життя.

— Поганське в нас життя, — сказав Вітя. — Щодня треба вмиватися, чистити зуби, їсти манну кашу.

— І на кожному кроці говорити "будь ласка", "дякую", "вибачайте", — підхопив Вова.

— А бомбошки од портьєри одрізувати ножицями не можна. Стіл полірований шкрябати виделкою не можна…

— Навіть у своєму власному носі колупати пальцем не можна. Злочин! Хіба це життя?

Вітя і Вова сиділи у кущах біля паркану і зітхали.

То був не просто паркан, то був кордон, переходити який їм було суворо заборонено. За парканом починалася вулиця, яка вела до річки. По вулиці їздили машини, автобуси і тролейбуси.

А річка — ви самі знаєте, що таке річка! Хоч Вітя і Вова вже вміли плавати, бо цілу зиму ходили з татом у басейн, але… О! О! Чуєте! Мама уже гукає:

— Ві-ітя-я! Во-ова-а! Козенята мої! Де ви-и? Не здумайте йти на вулицю!

— "Козенята-козенята"! — прогундосив Вітя. — А кроку ступити самим не дають. Справжнім козенятам і то краще.

— А що ж! — прогундосив Вова. — Бігай де хочеш, стрибай скільки хочеш.

— І вмиватися не треба. І зубів чистити не треба. І манної каші їсти не треба.

— І не треба на кожному кроці говорити "будь ласка", "дякую", "вибачайте"… Слухай, Вітько, а ти б хотів, щоб ми раптом стали козенятами? Хоч на день? Га?

— А що ж! Хоч до річки збігали б самі покупатися… Хотів би.

— І я.

І тут раптом з-за паркану почувся свистючий голос:

— Це ми можемо влаштувати.

Вітя і Вова здригнулися від несподіванки. Потім зиркнули у шпарку. За парканом, на вулиці, біля підворіття сидів жебрак. З дерев’яною ногою, на милиці, з довгим гачкуватим носом. У нього був один-єдиний великий жовтий зуб, який стирчав з губатого рота.

Хлопчики дуже здивувалися. Вони ніколи в житті ще не бачили живих жебраків, тільки в кіно і по телевізору. А жебрак тим часом спритно підповз ближче до шпарки і з присвистом зашамкотів:

— О, шановні громадяни Вітя і Вова, я чув, що ви б хотіли обернутися на козенят. Це прекрасна ідея! Я сам колись був один час маленьким козенятком. Це не життя, а казка. Стрибаєш, бігаєш, мекаєш, бекаєш, і

ніяких тобі турбот. І ніхто тебе не учить, ніхто тебе не виховує, ніхто тобі не читає мораль.

— Отож-то й воно, — сказав Вітя.

— Саме так, — сказав Вова. — А… а хто ви такий?

— Ну я… я… — зам’явся жебрак. — А яка різниця? Я хочу вам допомогти. Я можу обернути вас на козенят.

— А як… звідки ви це можете? — спитав Вітя.

— Де ви навчились? — спитав Вова. — Ви вчений, академік?

— Ні, я… так би мовити… Я сам навчився… Самоучка я… аматор… Чаклун-аматор. Це моє захоплення. Хобі — як тепер кажуть. Бачите, працювати я не можу, інвалід, от і доводиться… — він жалібно шморгнув носом.

Хлопчикам стало його шкода.

Вова хотів був спитати: "Чому ж ви не відновите собі ногу, раз ви вміете чаклувати", але посоромився.

— А… а як ви це робите? — спитав Вітя.

— Ну, це, звичайно, важко, але якщо ви мені допоможете, я зроблю. Головне — треба, щоб ви дуже-дуже захотіли стати козенятами, і тоді я…

Вітя подивився на Вову. Вова подивився на Вітю. Чесно кажучи, їм уже не дуже хотілося стати козенятами, але було якось незручно перед

цим самодіяльним чаклуном-аматором, який так жалібно шморгав носом.

— То як, Вітько, захочемо? — непевно спитав Вова.

— Я знаю… — знизав плечима Вітя. — Якщо не надовго, на півгодинки… Бо скоро ж тато з роботи прийде. Ми ж сьогодні ідемо на іменини до тьоті Наді.

— Нас через це мама і з дитсадка раніше забрала, — пояснив Вова.

— На півгодинки, на півгодинки! — закивав чаклун. — Можу, навіть на десять хвилин. Будь ласка. Хто перший?

— Як — хто перший? — перезирнулися Вітя й Вова. — Ми обидва перші. Ми завжди разом. Тільки разом.

Авжеж, вони ж були близнята. Їм завжди купляли все однакове, і одягали однаково, і їли вони одне й те саме. І завжди були рівні. Ї як же це так, щоб один із них став козенятком, а другий ще лишався хлопчиком! Ні, тільки разом.

— Я так не можу, — закопилив свою товсту губу чаклун. — Я ж все-таки не фахівець, а аматор. Треба рахуватися… Знаєте, давайте так ви одвернетесь один від одного, я вас по черзі зроблю, а потім ви повернетесь, і буде ніби ви одночасно. Ну, будь ласка.

— Ну, гаразд, — зітхнули Вітя й Вова і одвернулися один від одного.

Спершу голос чаклуна пролунав з-за паркану біля Віті:

— Вітя-Відівітя-Відівіс-Пампітя! Відівіс-Відівас-Відівіс-Пампас!

Потім таке ж саме заклинання пролунало біля Вови:

— Вова-Відівова-Відівіс-Пампова! Відівіс-Відівас-Відівіс-Пампас!

Після чого чаклун задоволено хмикнув і сказав:

— Все! Можете обертатися.

Хлопчики обернулися і заблимали один на одного очима.

— Он, у тебе-е-е… — пробекав Вітя.

— Що у ме-е-ене? — промекав Вова.

— У тебе-е-е… ріжки!..

— І у тебе-е-е…

— Ой, ми стали козенятами!

— А що я вам казав! Хе-хе-хе! А ви не вірили!

— Ой, а чого у нас хвостики такі ме-е… ме-е… м-не козенячі! — здивовано мекнув Вова.

Хвостики у близнят справді були не короткі, як у козенят, а довгі, з китицями на кінцях.

— Я не винен! Я не винен! Це не я, — запротестував чаклун. — Це, мабуть, ви не до кінця дуже хотіли. Це ви не старалися. Я ж не фахівець! Я ж аматор!

— А, нічого! Бе-е-айдуже! — бекнув Вітя. — Так навіть краще, зручніше.

І він почухав своїм хвостом собі за вухом.

— От і чудесно! Відівіс-Відівас-Відівіс-Пампас! — і чаклун замовк.

Близнята-козенята зазирнули у шпарку — чаклуна за парканом не було. Чаклун зник.

— Бе-е він? — здивовано бекнув Вітя.

— Ме-е знаю, — розгублено мекнув Вова.

— А, бе-айдуже! — махнув хвостом Вітя. — Якихось бе-есять хвилин бе-ути нам козенятами — не бе-удемо гаяти часу!

— Ме-е будеме-о! Ме-абуть, так і треба! — махнув хвостом Вова. І близнята-козенята підстрибом побігли до річки.

З розгону кинулися вони у воду і давай хлюпатися, плавати і пірнати. Їм було так гарно й весело! Ніхто не гукав з берега: "Вітю, вилазь!", "Вово, не запливай!" Ніхто не хапав їх за ратиці і не тяг із води. Плавай і пірнай скільки хочеш.

Накупавшись, вони лежали на березі, валялися і перекидалися у траві.

Потім знову купалися-хлюпалися, плавали і пірнали, забувши про все на світі.

Ніхто їм не заважав. У тому місці берег був безлюдний. Лише далеко, ген-ген під вербою, якийсь старий рибалка сидів із вудочкою. Але він

був дуже завзятий рибалка, сидів, ушнипившись у поплавець, і нічого в світі не помічав.

Сонце пішло вже на вечірній пруг, тіні подовшали, потягло прохолодою.

— Ой, Вітько, що ме-е собі думе-еєм! — мекнув раптом Вова. — Це ж уже тато з роботи прийшов. Нам же до тьоті на іме-енини.

— Швидше на бе-ереr! — бекнув Вітя.

Вони вискочили на берег, обтрусилися.

— А бе-е ж це чаклун? — розгублено бекнув Вітя. — Нам же требе-а уже обе-ертатися на хлопчиків.

— Авжеж. Ме-е ж ме-е можемо так іти на іме-енини! — жалібно замекав Вова.

— Може, ото він? — І Вітя показав ратицею на рибалку під вербою.

— Ме-е схожий! Зовсім ме-е схожий! — зітхнув Вова.

— Може, він обе-ернувся. Раз він нас зміг обе-ернути, то й сам може обе-ернутися на кого завгодно. Побігли.

І близнята-козенята пострибали берегом до рибалки.

— Дядечку чаклун! Обе-ертайте нас швидше назад у хлопчиків! — рішуче забекав Вітя.

— Нам треба до тьоті на іме-е-енини! — замекав Вова.

Рибалка підвів голову, обернувся, глянув на них:

— Тю! Якісь козенята!

І знову вшнипився у поплавець.

— Обе-ертайте швидше! — настійливо забекав Вітя.

— На іме-енини треба! — замекав Вова.

— От розбекались-розмекались! Рибу мені пополохаєте. Тільки клювати стала. Ану киш! — і рибалка сердито махнув на них рукою. А тоді підняв грудку землі й кинув у них. Козенята змушені були одбігти. Ні, то не був чаклун. То був звичайний рибалка. І він не розумів їхньої козенячої мови. Для нього то було просто собі бекання й мекання.

І тут тільки до близнят-козенят дійшов весь жах їхнього становища. Вони не могли порозумітися з людьми. Не могли навіть розказати, що з ними сталося. Люди не розуміли їхньої козенячої мови. Це ж і тато з мамою не зрозуміють і не впізнають їх. Не можна у такому вигляді повертатися додому. Близнята-козенята розгублено перезирнулись і… заплакали.

І раптом вода у річці попід берегом біля них завирувала і забулькала, як ото вона булькає у каструлі, коли закипає, — причому великими-великими бульбашками.

Бульбашки одна за одною підіймалися і лопалися, випускаючи пару.

Підніметься, спучиться великою такою півкулею і лопне. Підніметься-підніметься і лопне. І звідти пара. І от нараз одна така булька піднялася, лопнула і з-під неї з’явилася… голова чаклуна. А потім і він сам. Причому він не виплив з води, а вигулькнув сухий-сухісінький, наче вода його не торкалася.

— Уф-ф! — сказав чаклун, ступаючи на берег. — Уф-ф! Запарився.

І справді, він весь парував, як чайник.

— Ой! Обе-ертайте нас швидше! — відчайдушно забекав Вітя.

— На іме-еиини! — відчайдушно замекав Вова.

— Ех, Відівітя! Ех, Відівова! — скрушно похитав головою чаклун. — В тому-то й справа… Думаєте, чого це я затримався? Бігав же ж додому, зазирав у чаклунські довідники та підручники. Забув я, нещасний, як це робиться. Забув потрібне заклинання. Все ж таки я аматор, самоучка. Та так і не знайшов нічого. Не встиг. Бо зараз сонце сідає, і мені більше не можна тут бути. Або ходімо зі мною, або доведеться вам усю ніч до ранку бути козенятами.

Близнята-козенята спантеличено перезирнулися. Оце так!

— Та не бійтесь, це зовсім близенько — на зворотному боці річки. Я швиденько знайду заклинання, і через якихось кілька хвилин ви знову станете хлопчиками. Тільки мерщій, бо сонце зовсім сідає.

Ну що було робити близнятам? Як подумали вони, що на всю ніч залишаться козенятами, то аж хвостики у них затремтіли. Вони навіть не втямили, як це чаклун живе на зворотному боці річки.

— Мерщій! — повторив чаклун і ступив у воду. І вода завирувала, запарувала і розступилася перед ним. Вітя й Вова подріботіли за чаклуном. А потім їх огорнула пара, і вони вже нічого не бачили.

Довго йти їм не довелося. Минула якась хвилина, і вони вийшли на берег зворотного боку річки. Пара розвіялася, і вони побачили, що стоять перед залізною брамою, з щілин якої валує дим.

— Відівіс-Відівас-Відівіс-Пампас! — голосно сказав чаклун.

Брама зарипіла й відчинилася.

Перше, що побачили близнята-козенята, коли зайшли, — це велике вогнище, на якому щось смажилося. Біля вогнища сидів здоровеннецький ікластий кабанюра з ключами і з ножем при боці. Перед ним лежала якась книжка. Він вирізував з неї лезом сторінки, жмакав і кидав у вогнище. Вгледівши чаклуна, кабанюра підхопився, низько вклонився і промовив:

— Приємного апетиту!

— Смачного! — відповів чаклун.

Так, мабуть, тут прийнято було вітатися, бо ні кабанюра, ні чаклун в цей час нічого ж не їли.

Після цього кабанюра підскочив до воріт і замкнув їх на великий засув.

І враз чаклун зареготав і жбурнув милицю у вогонь. А сам затанцював, приспівуючи:

— Обдурили дураків на шістнадцять кулаків! Обдурили дураків на шістнадцять кулаків!

Зовсім як дражнило Васько Бобир з їхнього дитсадка.

І тільки тут вони побачили, що чаклун зовсім не кривий, що в нього прекрасні обидві ноги. І з жахом зрозуміли, що він їх підступно обдурив і вони потрапили в пастку.

Нареготавшись удосталь, чаклун ляснув у долоні і гукнув:

— Гей, Бош Бермак!

Наче з-під землі виріс рудий здоровеннецький дядько:

— Придворний різник королеви Бош Бермак вас слухає Ваше Високочародійське Чаклунство!

— Візьми цих двох дурних козенят, Бош Бермак, і постав у стійло. Та нагодуй добряче, щоб до ранку не охляли, бо королева Пуршама буде незадоволена. Це ж почесні гості королеви. Ха-ха-ха! Отож пильнуй! Як з ними що станеться — я з тебе зроблю жменьку попелу. Відівіс-Відівас-Відівіс-Пампас! — і чаклун зник.

Бош Бермак накинув на Вітю й Вову налигач і потяг.

Королівський різник ішов і весело співав таку пісню:

Ніхто не ріже спритно так,

Як Бош Бермак!

Як Бош Бермак!

Ой ля! Тру-ля-ля!

Мене вбивство звеселя!

І ніяка ще собака

Не втекла від Бош Бермака.

Ой ля! Тру-ля-ля!

Не втечете звідсіля!

Бо за поясом ножака

Є завжди у Бош Бермака.

Ой-ля! Тру-ля-ля!

Бош Бермак вам не теля!

Не теля я, а різник

І зроблю із вас шашлик.

Ой-ля! Тру-ля-ля!

Мене вбивство звеселя!

Близнята-козенята дріботіли за ним на налигачі і тільки жалібно мекали.

Бош Бермак привів їх у велике стійло і припнув до залізного кільця, що стирчало у стіні високо над землею.

Посмикав налигача, перевіряючи, чи міцно прив’язав, і задоволено мовив:

— О, самі не одв’яжетесь, не дістанете. Ну, приємного апетиту, дорогі гості! На добраніч!

Він вкинув їм сіна і пішов.

У стійлі якраз була вечеря. Праворуч од Віті і Вови стояв сірий в яблуках кінь, за ним кобила, ліворуч руда корова.

— Ой, які ми бідні! — заскиглив Вітя.

— Ой, які ми нещасні! — заскиглив Вова.

— Ой, що ж тепер з нами буде? — заскиглили вони вдвох.

— Дядечко Кінь! — благально сказав Вітя, бо він стояв ближче до коня.

— Тітонько Корово! — благально сказав Вова, бо він стояв ближче до корови.

— А скажіть нам, будь ласка, куди це ми потрапили?

Тітонька Корова нахилилася до них і тихо спитала:

— А ви хто такі й звідки?

І близнята, захлинаючись і перебиваючи один одного, розказали їй, як вони легковажно, за власним бажанням зробилися козенятами і що з цього вийшло.

Тітонька Корова глянула на них своїми сумними коров’ячими очима і зітхнула так глибоко, як уміють зітхати лише корови:

— Ех, бідні близнята! Мені вас дуже жаль! Ви потрапили у лиху чаклунську країну Пуршамію, де нічого хорошого на вас не чекає.

І вона розказала їм, що то за країна.

То була країна, де страшенно ненавиділи й мучили тварин. Їх без кінця цькували, катували, били, різали, пекли, смажили і варили. Править країною королева Пуршама. Вона їсть шашлик виключно з маленьких ягнят. А оце сьогодні їй забажалося покуштувати печеню з маленьких козенят, якої вона ніколи ще не їла, оскільки кози в їхній країні не водилися. То вона послала по козенят свого придворного чаклуна Відівіс-Пампаса. Отже…

— Ой-йой-йой! — затремтіли Вітя й Вова. — Що ж нам робити? Ми ж так загинемо!

— Треба вам тікати, — прошепотіла тітонька Корова.

— Але як?! Ми ж прив’язані!

— Я попробую вас розв’язати, — і вона своїм рогом почала колупати вузол налигача, яким були припнуті козенята до залізного кільця в стіні.

— Гей, мукало! — несподівано озвався дядечко Кінь. — Що ти робиш? Я все розкажу!

— Коню! — докірливо мовила тітонька Кобила, але дядечко Кінь хвицнув її ногою, і вона замовкла.

— Я знаю, ігогокало, що ти запроданець і зрадник, — спокійно сказала тітонька Корова. — Тебе залякав Бош Бермак, і за жмуток сіна ти ладен зробити будь-яку підлість. Але мені шкода близнят-козенят, і я мушу їм допомогти.

І тітонька Корова розв’язала рогом вузол і звільнила Вітю і Вову від налигача.

— Тікайте! — схилившись до них, прошепотіла вона тихо-тихо, так, щоб не чув дядечко Кінь. — У лісі розшукайте Кажана Кажановича, він вам допоможе.

— Спасибі, тітонько Корово! — подякували близнята і кинулись навтікача.

Вони вибігли у двір, перескочили через тин і опинилися на дорозі. Дорога вела в бік лісу. Козенята щодуху побігли по ній.

Був уже вечір. І в лісі було темно й моторошно. Якби це вдома, Вітя й Вова, мабуть, у такий темний ліс нізащо б у світі не побігли. Бо, чесно кажучи, вони і в темну кімнату боялися іноді заходити. Але то вдома. А коли ви потрапили в таку халепу, що стали козенятами, і коли вам загрожує смертельна небезпека, хіба можна боятися темряви! І Вітя та Вова так дременули в той темний страшний ліс, наче там їх чекали мамині обійми. Вони забігли у найгустіші кущі і довго лежали там, одхекуючись.

— А де ж нам шукати того Кажана Кажановича? — зітхнув Вітя. — Ліс такий темний і густий.

— Мабуть, доведеться дряпатися на дерева, — зітхнув Вова. — Адже кажани не по землі бігають, а вгорі літають і десь на верхівки дерев сідають.

— Мабуть, так, — погодився Вітя. — Що ж, давай спробуєм.

І близнята-козенята подерлися на дерева. Ох, як це було важко! Адже в них на руках і ногах були не пальці, а ратиці, нічим було вхопитися за гілку. Вітя і Вова весь час зривалися й падали.

І раптом вони почули голос:

— Куди це ви лізете? Вперше бачу, щоб козенята дряпалися на дерева.

То казала руда білка Полетуха, що легко перелітала з гілки на гілку над Вітею та Вовою.

— Ох, не кажи, — сумно зітхнули близнята. — Нам дуже треба знайти Кажана Кажановича, тому й дряпаємось.

— Даремно дряпаєтесь. Кажан Кажанович лежить хворий на галявині під дубом. Ходімте, проведу, — і білка Полетуха спустилася на землю і повела близнят-козеняті крізь хащі до галявини.

На галявині під дубом, оточений жучками-світлячками, і лежав Кажан Кажанович.

Вітя і Вова кинулися до нього й почали розказувати про свою біду і просити порятунку. Вислухав їх Кажан Кажанович і скрушно похитав головою:

— Ех-хе-хе. З радістю б допоміг, дорогенькі козенята, та сам, бачите, у біду потрапив. Лежу — крильцями змахнути не можу. Хотів учора вирятувати двох ягняток, яких на шашлик для королеви Пуршами призначили, — переправити їх за кордон Пуршамії, та попався. І ягнят не врятував, і сам постраждав. Злапав мене Відівіс-Пампас. І вже був би обернув на жменьку попелу, як він це любить робити, та виручило моє ім’я. Не знав він, як казати заклинання, чи "Кажан-відікажан-відівіс-пампан", чи "Кажан-Кажанович-відівіс-пампанович". І поки плутався, я од нього втік. Та все-таки заклинання його позначилися на моєму здоров’ї, і одібрало мені сьогодні крила, не можу літати. Так що… вибачайте! Але тут, в лісі, залишатися вам теж не можна. Буде шукати мене Відівіс-Пампас і вас схопить. Думаю, що треба вам перебути до ранку десь у іншому місці. На узліссі стоїть пекарня. Оскільки хліба у Пуршамії майже не їдять, більше м’ясо, пекарня працює тільки двічі на

тиждень — у понеділок і четвер. Сьогодні п’ятниця, там нікого нема і до понеділка не буде. Жучки-світлячки проведуть вас туди, і ви там переночуєте. А вранці видно буде. Недарма кажуть — ранок вечора мудріший.

Попрощалися Вітя й Вова з Кажаном Кажановичем і вирушили в дорогу. Жучки-світлячки летіли попереду і показували близнятам дорогу. І так вивели на узлісся. Тоді поморгали-поблимали їм своїми вогниками на прощання і полетіли назад до Кажана Кажановича.

На узліссі під горою стояла пекарня. Поряд з нею сарай. І Пекарня і сарай були обгороджені парканом, а ворота замкнені на величезний гак. Але ж Вітя і Вова були козенятами, а для козенят перестрибнути який-небудь паркан — це все одно, що для риби перепливти калюжу. Вітя й Вова розбіглися — рраз! — і вже були на подвір’ї.

Тихенько прочинили двері і зайшли в пекарню.

Місяць світив у вікна і допомагав їм роздивитися навколо. Пекарня була закіптюжена і брудна. По кутках павутиння.

Видно, ті, що тут пекли, не були особливими чистюлями. По підлозі гуляв вітер. І — ні лавки тобі, ні ослона, не кажучи вже про якесь там ліжко. Тільки біля печі стояли якісь кадубці, прикриті й зав’язані ряднами.

— Бр-р! Як тут негарно й незатишно! — прошепотів Вітя.

— Як нам тут ночувати! — прошепотів Вова.

— Хоч у піч лізь, — прошепотів Вітя.

— А що — давай! — прошепотів Вова.

І вони полізли в піч. У печі й справді було затишніше. Черінь була ще тепла з учора. У приску деінде навіть жевріли жаринки.

Близнята-козенята забралися у піч і повкладалися там.

Було тихо, темно й моторошно.

— Ех, — зітхнув Вітя, — як би я зараз хоч… хоч манної каші з’їв…

— І я, — зітхнув Вова. — Я там у стійлі скубнув сіна, пожував, — гидота страшна! Як його бідні справжні козенята їдять!

— А на іменинах у тьоті Наді, пам’ятаєш, який пиріг з яблуками завжди…

— А пончики…

— А коржі з маком…

— А морозиво з варенням…

— А… а… — І Вітя заплакав. І Вова заплакав теж.

— Невже це ми ніколи більше у зоопарк з татом не підемо, — крізь сльози прошепотів Вова.

— І у дитсадок до Галини Михайлівни, — крізь сльози прошепотів Вітя.

— І на гойдалці не гойдатимемось…

— І на каруселі не крутитимемось…

І вони заплакали ще дужче.

— Навіть умиватися ніколи не зможемо, — захлипав Вова.

— І зуби чистити, — захлипав Вітя.

— Бо як же ратицями умиватися і чистити зуби!..

Довго вони плакали, нарікаючи на свою долю. І так у сльозах і заснули десь аж під ранок важким тривожним сном.

А поки вони сплять, давайте зазирнемо у стійло, звідки втекли наші козенята, і подивимось, що там робиться.

Після вечері тітонька Корова і дядечко Кінь з тітонькою Кобилою розійшлись по своїх кімнатах. Так-так, мешканці стійла тільки їли разом, а жили в окремих кімнатах і спали там у ліжках, накрившись ковдрами. І нічого дивного, адже вони жили у казковій та ще й чаклунській країні. Тітонька Корова пішла до себе, одразу лягла й заснула. А дядечко Кінь з тітонькою Кобилою ще довго балакали. Тітонька Кобила умовляла дядечка Коня нічого не розказувати Бош Бермаку. Мовляв, козенята самі одв’язалися і втекли. У тітоньки Кобили було лагідне серце, і вона нікому не бажала зла, тим більше сусідці по стійлу.

— Знайшов перед ким вислужуватись! — казала вона. — Забув, як Бош Бермак шмагає нас батогом, як тяжко примушує працювати, мало не заїздив уже.

Але дядечко Кінь був невблаганний:

— Мовчи, кобиляча твоя довбешка! — сердито казав він. — Все одно розкажу їхньому бошбермаківському благородію. Не хочу, щоб через вас із мене кінську ковбасу зробили.

І коли вдосвіта Бош Бермак, прокинувшись, завітав у стійло і першим чином взяв жмут сіна і підійшов до дядечка Коня (він завжди першим чином підходив до нього, бо той же був підлабузником), дядечко Кінь одразу йому все й виклав І про близнят-козенят і про тітоньку Корову.

Ех, як скипів тут Бош Бермак, як схопив свого ножаку, і як кинувся до тітоньки Корови. А тітонька Корова ще спала і уві сні бачила зелений луг, сонечко і себе маленьким телям, що бігає навколо мами корови.

— Уб’ю! Заріжу! — заревів Бош Бермак і вже змахнув ножакою, але тут тітонька Корова розплющила одне око і спокійно сказала:

— Убивай… якщо ти сам зможеш давати молоко для королеви.

І Бош Бермак збагнув, що він ніяк не може вбити тітоньку Корову, бо справді у Пуршамії тільки вона дає молоко, І яке щовечора з такою насолодою п’є королева Пуршама. І якби він убив тітоньку Корову, королева з’їла б його живцем. Бош Бермак спересердя тільки плюнув, сховав ножаку і вийшов.

Він запріг дядечка Коня та тітоньку Кобилу у свій візок, схопив у руки здоровенного дрина (коли він дуже поспішав, він підганяв коней не батогом, а цим дрином) і помчав на пошуки втікачів.

Коли він проїздив повз палац королеви, звідти несподівано як ошпарений вискочив якийсь чоловік і з криком: "Стій! Стій!" — кинувся до нього. Чоловік був такий скуйовджений і так швидко вискочив, що Бош Бермак не одразу впізнав у ньому придворного кухаря Бом Штекса, навіть не встиг спинити коней. Бом Штекс на ходу вскочив у візок, боляче пхнувши при цьому Бош Бермака коліном у бік, і закричав:

— До пекарні! Поганяй до пекарні! Швидше!

— Що значить "до пекарні"? І що значить "поганяй"? Ти хто такий? Ану киш звідси! Бо як дам! — і Бош Бермак боляче пхнув Бом Штекса ліктем. Бош Бермак не любив, щоб на нього кричав хтось, хто не був його начальником.

— Бошику, любий, не будемо сваритися, — благально мовив Бом Штекс. — Поганяй, дорогесенький, до пекарні швидше! Отак-о треба! — він провів собі долонею по шиї. — Я ж ледве-ледве вмовив тільки що королеву перемінити на сьогодні меню, не робити сьогодні печеню з козенят. Бо я ж її ніколи не робив, боюсь зіпсувати і не вгодити королеві. А кабанюра-стражник попалив, свиня, всі мої куховарські книжки. Ніде навіть рецепта вичитати. Так я оце умовив королеву, що замість козенячої печені зготовлю їй краще медовий торт. Поганяй, Бошику, дорогий! Поганяй, бо не встигну. Треба ж добре вимісити. Та щоб зійшло. Поганяй!

— Вйо-о! — не своїм голосом скрикнув Бош Бермак і так уперіщив дрином дядечка Коня, що той аж підскочив на бігу.

Ех, і зрадів же Бош Бермак!

— Та ти знаєш, Бом дорогий, як ти мене виручив! — заволав він радісно. — Ті бісові козенята, з яких ти мав робити печеню, якраз утекли сьогодні вночі із стайні. І я оце мчав їх шукати. Бо боявся, що королева зіб’є мене на кислицю, як дізнається, що немає з чого робити оту печеню. А Відівас-Пампас нахвалявся перетворити мене на жменьку попелу. Але раз сьогодні печені не буде, то в мене є час, і я тих козенят спокійнісінько вловлю. Нікуди ж вони з Пуршамії не втечуть.

— Еге ж, еге ж! — заспокоїв його Бом Штекс. — У тебе є багацько часу. Я умовив королеву зробити собі "розгрузочний" день, а то й два. Тоді, кажу, Ваше Височество, ви ще з більшим смаком і насолодою з’їсте, кажу, печеню з козенят. А сам, думаю, під’їду якось сьогодні до Відівіс-

Пампаса. Він чаклун, може, кудись майне й дістане рецепта, як готувати оту печеню. Ну, от ми й приїхали. Спасибі тобі, Боше.

— Ну, раз так, — сказав Бош Бермак, спиняючи коней біля пекарні. — Я тобі допоможу. Тісто замісити, піч розтопити або що. А ти мені потім отих козенят допоможеш знайти.

— Давай, — погодився Бом Штекс. — Все одно ж доведеться з них печеню робити. Отже, то наша спільна справа.

А в цей час близнята-козенята, і гадки не маючи про небезпеку, спали собі у печі солодким сном. І снилися їм іменини у тьоті Наді. І пиріг з яблуками. І пончики. І коржі з маком. І морозиво з варенням… І вони солодко прицмокували уві сні губами. Хоча іменини у тьоті Наді були "дорослі", дітей там не було, і тато з мамою брали Вітю й Вову лише тому, що ні з ким їх було залишити вдома, близнята дуже любили ті іменини. По-перше, тому, що тьотя Надя дуже смачно готувала, все у неї було смачнюще, починаючи від салату олів’є, від холодцю, від заливної риби і кінчаючи вищезгаданими пончиками та власноручно закрученим у електромороженици "Киянка" морозивом. А по-друге, не знаю, як ви, а Вітя й Вова страшенно любили сидіти і слухати, як балакають, жартують і регочуться дорослі. І хоча вони багато чого не розуміли, але аж роти роззявляли, слухаючи. їм то було страшенно цікаво.

Ні, що там не кажіть, а іменини у тьоті Наді — то справжнє-справжнісіньке свято, сповнене радості, щастя і апетиту. І хай би вся ця історія відбулася вже після іменин тьоті Наді, не так було б прикро і боляче. Але що вдієш. Не завжди у житті все робиться так, як хочеться. І от Вітя й Вова сплять і бачать уві сні іменини, і сидять уві сні за прекрасним святковим столом, і наминають смачнющі пончики та коржі з маком, і слухають шалено цікаві розмови і жарти дорослих… А в цей час у пекарню вже зайшли Бош Бермак і Бом Штекс і так грюкнули дверима, що аж шибки задзвеніли.

Он. як це страшно після такого прекрасного радісного сну прокинутися раптом у темній брудній печі і відчути, що ви не хлопчики, а козенята і що над вами нависла небезпека бути засмаженими на обід якійсь жорстокій дурній королеві.

Ой-йои-йой, як це неприємно!

Вітя й Вова прокинулись і закліпали очима, ще не розуміючи, де вони і що з ними, ще відчуваючи на губах смак пончиків, які їм тільки що снилися.

Та враз вони почули:

— Ну, то я перш за все затоплю піч!

І близнята-козенята впізнали голос Бош Бермака і вмить все згадали і вмить зрозуміли, яка небезпека нависла над ними. Вони притулились одне до одного і завмерли.

Бош Бермак підійшов до печі і перед тим, як покласти дрова, сунув у її темне черево руку, перевіряючи, чи не стоїть там якийсь казан або каструля.

Близнята-козенята заплющили очі. От зараз…

Рука Бош Бермака торкнулася спершу Вовиної голови, потім Вітиної. І враз одсмикнулася.

— Ввa-ай! — заверещав з переляку Бош Бермак, бо ж не видно йому було у темній печі, хто там і що. Та як кинеться од печі, та як перечепиться об коцюбу, та як беркицьнеться догори дригом, та як затопить Бом Штексу ногою у самісіньку носяру. А Бом Штекс — шургиць! — у вікно, та перекидом надвір, та згори прямісінько на спину тітоньці Кобилі. А тітонька Кобила я-ак хвицне — Бом Штекс мало не під

хмари та — ляп! — на землю. А Бош Бермак і собі сторчака через вікно надвір, — щоб самому не лишатися у пекарні. Жорстокі завжди боягузи.

Прочумались надворі Бом Штекс і Бош Бермак, стали рачки один проти одного, дивляться, як барани.

— Бо… Бо… Бо… Бо… Бо-ш! — пробекав Бом Штекс. — Що… що таке?

— Та… та… та… — забелькотів Бош Бермак. — Та… там… у печі… щось здоровеннецьке і рогате. Якісь два скажених бики, чи що! Трохи руку мені не з’їли.

— Тю! Та ти що! А навіть як і бики. Ти ж різник. Що тобі бики! Ти ж усяку худобу ріжеш.

— Ага! А як там темно…

— Ану тебе! Ох-х! Трохи шию не поламав через тебе! Ох-х! Все болить! Ох-х! — простогнав Бом Штекс. — Ходімо подивимось, що там таке, та виженемо їх з печі. Ніколи мені. Не встигну спекти торта — королева мене з’їсть. Ходімо.

— Тільки ти перший, — швидко промовив Бош Бермак. — Бо… бо в мене… нога болить.

Бом Штекс і Бош Бермак підвелись і, крекчучи, подибуляли в пекарню.

А в цей час у печі близнята-козенята гарячково думали, як їм знайти вихід із, здавалось безвихідного становища.

— Вітько, — прошепотів Вова, — а ти пам’ятаєш те заклинання, за допомогою якого чаклун зробив із нас козенят?

— Пам’ятаю, — прошепотів Вітя.

— То, може, за допомогою його можна обернутися назад на хлопчиків?.. Все-таки з хлопчиків, може, печені не робитимуть.

— Давай спробуємо.

— Давай. Тільки одночасно, бо…

— Ясно. Звичайно, кому це треба, щоб хтось із нас обернувся перший.

І близнята-козенята одночасно прошепотіли заклинання.

Вітя прошепотів:

— Вова-Відівова-Відівіс-Пампова, Відівіс-Відівас-Відівіс-Пампас!

А Вова прошепотів:

— Вітя-Відівітя-Відівіс-Пампітя, Відівіс-Відівас-Відівіс-Пампас!

І завмерли в чеканні. Але на хлопчиків вони не обернулися.

Зате враз почувся свистючий голос придворного чаклуна:

— Хто мене кликав?

І у вікні пекарні зненацька з’явилася голова Відівіс-Пампаса.

Це сталося якраз у ту мить, коли в пекарню крізь двері зайшли Бош Бермак і Бом Штекс. Побачивши у вікні придворного чаклуна, вони так розгубилися, що застигли з роззявленими ротами.

— Хто мене кликав, питаю, — повторив Відівіс-Пампас і суворо глянув на придворного кухаря та придворного різника. — Це ви? Що вам треба?

Оскільки Вітя й Вова шепотіли заклинання одночасно, Відівіс-Пампас не міг нічого розібрати й не міг второпати, хто то говорив. І він подумав, що заклинання промовили Бош Бермак та Бом Штекс.

— Ой, Ваше Високочародійське Чаклунство! Та що ви! — злякано скрикнув Бош Бермак. "Це ж, як Відівіс-Пампас дізнається, що козенята втекли, — з жахом подумав він, — і зробить із мене зараз жменьку попелу. Він такий! І раз він тут, то оте рогате чудовисько у печі — то просто його штучки-дрючки. Він ще не таке може. Треба його якось спровадити звідси, поки він не дізнався про козенят".

— Хіба б я насмілився турбувати Ваше Високочародійське Чаклунство! — улесливо промовив королівський різник. — Нізащо в світі! Мабуть, то придворний кухар?! Він якраз збирався звертатися до вас із проханням... Ну говори ж, Бом Штексе, не соромся. Про отой рецепт козенячої печені... Ну!..

— Ах. так! — стрепенувся Бом Штекс. — Я справді думав звернутися до вас із проханням. Тільки ви, Ваше Чаклунство, можете допомогти мені в моїй скруті. Стражник Кабанюра попалив усі куховарські книжки, і я не знаю, як готувати печеню з козенят. Я дуже прошу вас дістати рецепт. Я спеціально умовив нашу вельмишановну королеву поміняти на сьогодні меню.

— Гм. — Відівіс-Пампас хитро примружився. — Це нелегко. Для цього доведеться гайнути аж у Середню Азію. Я можу це зробити, але при

умові, якщо… якщо я з твого дозволу візьму дещо з королівських запасів солодощів.

— Ах, будь ласка, будь ласка, Ваше Високочародійське Чаклунство, — люб’язно поспішив сказати королівський кухар. — Які можуть бути розмови. Будь ласка!

Всі знали, що Відівіс-Пампас страшенно любив солодке. І без кінця гриз цукерки, і тому в нього попсувалися й повипадали всі зуби, крім одного. За день він міг з’їсти стільки солодкого, скільки не з’їсть тисяча ласунів. Але Бом Штекс готовий був на все, аби тільки чаклун дістав йому рецепт козенячої печені.

— Ну, гаразд, домовились, — сказав Відівіс-Пампас і обернувся до Бош Бермака. — А як там поживають наші козенята? Не охляли?

Бош Бермак уже з трепетом чекав цього питання і, зібравши всю бадьорість, яка в нього тільки була і удавано жваво відповів:

— Та що ви! Прекрасно! Де вони можуть дітися! Хіба з нашої Пуршамії, де придворним чаклуном великий і всемогутній Відівіс-Пампас, куди-небудь втечеш?

— Авжеж, авжеж, втекти не можна аж ніяк, — поблажливо промовив Відівіс-Пампас (він дуже любив, щоб до нього підлещувались) — Ото позавчора один був спробував двох ягнят через кордон переправити… я про Кажана Кажановича… то ягнята вже на шашлику давно, а з самого я оце зараз жменьку попелу зробив. У лісі, розумієш ховався, думав, що я не знайду. Ну гаразд, я пішов. Відівіс-Відівас-Відівіс-Пампас! і чаклун зник.

— Ура-а! — закричали Бом Штекс і Бош Бермак. Бом Штекс був дуже задоволений, що так легко домовився про рецепт. А Бош Бермак страшенно радів, що Відівіс-Пампас не дізнався про втечу козенят і не

зробив із нього жменьку попелу. Скрикнувши "ура!", він застрибав на одній нозі і заспівав:

Ніхто пе бреше ловко так.

Як Бош Бермак!

Як Бош Бермак!

Ой ля! Тру-ля-ля!

Тру-ля-лю-ля! Тру-ля-ля!

— Ну годі! До роботи! Бо я не встигну спекти торт королеві! — сказав Бом Штекс. — Отам, у тих кадубцях біля печі, масло і мед. Неси й висипай у цю діжу. А я сипатиму борошно.

Все ще наспівуючи "Ой ля! Тру-ля-ля!", Бош Бермак схопив кадубець і з маху перевернув у діжу.

Він встиг проспівати тільки "Ой ля!", а "Тру-ля-ля!" вже не проспівав. Бо з кадубця замість меду у діжу полився... дьоготь.

— Ой! — скрикнув Бош Бермак.

— Що ти наробив? — закричав Бом Штекс.

— Та тільки що це ж був мед, я сам бачив, — виправдовувався Бош Бермак.

— Який же це мед! — закричав Бом Штекс. — Це дьоготь. Оце мед! — і він схопив другий кадубець і підніс догори. Та в нього на очах мед

раптом перетворився на дьоготь. Від несподіванки Бом Штекс поточився, випустив кадубець з рук, і дьоготь полився йому на голову.

— Ввa-вай! — закричав Бом Штекс. — Рятуйте! Що це робиться?

— Я знаю! Я знаю, чому це так! — закричав Бош Бермак. — Це все штучки-дрючки Відівіс-Пампаса. Ти ж сам пообіцяв йому солодощі з королівських запасів. От він і забрав мед, а замість меду підсунув дьоготь. Ти сам винен!

— Це ти винен! — закричав Бом Штекс. — Хто сказав чаклунові, буцімто я його кликав. Якби ти не сказав, я б не став зараз просити його про рецепт. Я б ще встиг попросити. А що я тепер робитиму. Як я тепер спечу торт королеві? Це все ти, ковбаса недорізана!

— А ти коврижка недопечена. Ще й обзиваєшся!

— Тельбухи ти свинячі!

— Кендюх ти пересмажений!

— .....

— .....

Ой, любі друзі, заткніть вуха і не слухайте, будь ласка, цих двох пройдисвітів. бо вони почали лаятися страшенно негарними словами. Хай їм грець!

Давайте-но краще зазирнемо у піч та подивимось, що там роблять наші близнята-козенята. Ми ж за них зовсім забули.

А що їм робити? Лежати і тремтіти. Вилізти ж з печі лячно. Саме це вони й роблять. Лежать і тремтять. Зубами цокотять.

Але стривайте! У запічку почувся тоненький писк: Слухайте, козенята!

Слухайте, ну!

Першим почув Вітя.

— Во… Во… Во… Вовко, — прошепотів він, затинаючись, — чуєш хтось пищить.

— Га? Де?

— Отам… у ку… кутку.

Прислухалися близнята.

З кутка знову хтось тоненько-тоненько пищить-цвірчить:

— Козенята! Агов! Слухайте сюди!

— Га? Що? Ти хто таке? Де ти?

— Я запічний цвіркун Цвіркунчак. Маленький я, важко мене побачити. Але я хочу вам допомогти. Я про вас усе знаю. Мені про вас уночі сьогодні розказали мої приятелі жучки-світлячки. Так от. Єдиний для вас порятунок — пробратися у палац королеви Пуршамії. У великій залі, під королівським троном стоїть скринька, а в тій скриньці чудодійний порошок-потішок. Хто того порошка понюхає, враз засне як убитий. Цим порошком можна приспати кабанюру-стражника і тільки таким чином втекти.

— А… звідки ви знаєте про цей порошок? — недовірливо спитав Вова.

— Ми, цвіркуни, про те, що робиться у лісі, у полі, нічого не знаємо, а от що у хатах, у палацах робиться — усе знаємо, бо живемо за піччю, — і все чуємо.

— А… а як же нам пробратися у палац королеви? — розгублено спитав Вітя.

— Справді, це дуже нелегко. Бо коли королева у палаці, вхід стереже вірний охоронець Пуршами Гицельцап, повз якого і муха не пролетить. А коли королева кудись їде, палац так надійно зачиняється, що знов-таки муха не пролетить…

— То що ж робити? — безнадійно прошепотіли близнята-козенята.

— Треба, щоб королева Пуршама сама взяла вас до палацу, — просюрчав цвіркун Цвіркунчак.

— То що нам? Взяти й попросити її? — мало не заплакали Вітя і Вова.

— Ні, — просюрчав цвіркун Цвіркунчак. — Час від часу королева Пуршама свариться з своєю придворною кицею Мурнявою і тоді наказує привести їй ягнят і бавиться з ними, як з кошенятами. А тоді через день вони їй набридають.

і вона одсилає їх на шашлик, а з своєю кицею мириться. Якраз сьогодні вранці королева розсердилася на Мурняву і сказала, що вона з нею більше не гратиметься, що вона краще гратиметься з ягнятами. І дала наказ впіймати двох ягнят. Але зараз у Пуршамії майже не лишилося ягнят, бо їх щодня ловлять на шашлик для королеви. І от якби ви…

— Але ж ми козенята, а не ягнята, — розгублено перебили Вітя і Вова.

— Вірно. Але неподалік від пекарні є сушарня, у дворі якої сушаться ягнячі шкурки. Натягніть на себе ягнячі шкурки, і слуги королеви подумають, що ви ягнята.

— Але як же нам вибратися звідси, з цієї печі? — уже зовсім безпорадно прошепотіли Вітя й Вова. — Бом Штекс і Бош Бермак одразу ж вас побачать.

— Не бійтеся, — просюрчав цвіркун Цвіркунчак. — Вони зараз так лаються, що нічого не бачать і не чують. Тільки поспішайте. До сушарні веде стежка попід лісом.

Дуже страшно було вилазити з печі. Але коли треба рятуватися, годі думати про страх.

— Спасибі, дя... — близнята-козенята вже хотіли за звичкою сказати "дядечко Цвіркунчак", але потім збагнули, що якось смішно називати дядечком цвіркуна, такого маленького, що його в темноті навіть і не видно, — як би він не образився. І, повагавшись трохи, Вітя й Вова прошепотіли:

— Спасибі, друже Цвіркунчак.

І, перевівши подих, вони вискочили з печі і прожогом кинулися до дверей.

Бош Бермак і Бом Штекс справді так захопилися своєю лайкою, що навіть не звернули на них уваги. І, непомічені, близнята-козенята вибігли на ганок. І тут спинилися в нерішучості. Бо під ганком стояли тітонька Кобила і дядечко Кінь. Вона ближче до ганку, він трохи далі. Тітонька Кобила побачила Вітю і Вову, але підбадьорливо моргнула їм і

посторонилась так, щоб їх не побачив дядечко Кінь. Близнята-козенята вдячно глянули на неї і чимдуж побігли з двору стежкою попід лісом до сушарні. У дворі сушарні висіло багато-багато ягнячих шкурок. Вітя і Вова вибрали собі підходящі за розміром і вскочили у них.

Потім глянули один на одного.

— Ой, Вітько, — сказав Вова, — ти баранчик.

— Ой, Вовко, — сказав Вітя, — ти теж баранчик.

— Ех, — зітхнули вони разом. — Ми не баранчики, ми таки справжнісінькі барани. У таку халепу за власним бажанням втрапили. Невідомо ще, чим усе це скінчиться. І взагалі дивина виходить. То ми тікали, боялися, щоб нас не побачили. А тепер нам треба навпаки — старатися, щоб нас побачили і впіймали. Кіно!.. Та ще й так, щоб ніхто не запідозрив, що це ми навмисне піддаємось.

Так, це було хитре завдання.

Вітя і Вова пострибали до палацу королеви. Перед палацом був ставок, через нього місток. За ставком ріденький гайок. Дерева в тому гайку були наполовину вирубані, стирчали тільки пеньки. Як усі недобрі люди, королева не любила природу і нищила її. Саме в цьому гайку і вирішили чекати Вітя і Вова. З одного боку, рідко, все видно, їх можуть легко побачити. З другого боку — все-таки гайок, таке враження, що вони тут ховаються.

Їм навіть не довелося довго чекати. Раптом ворота розчинилися, і виїхала карета королеви Пуршами.

На передку сидів хурман Тпрукало-Нокало, в кареті королева Пуршама, а у неї в ногах вірній охоронець Гицельцап.

— Вітько, давай стрибати, бо не помітять, — скрикнув Вова.

— Давай! — скрикнув Вітя.

І близнята-козенята почали підстрибом бігати між пеньків, удаючи, наче вони бавляться.

Королева перша помітила їх.

— Стій! — заверещала вона хурману і штурхонула ногою Гицельцапа. — Ану встань. Ану глянь! А ти казав, що ягнят уже нема. Безсовісний брехун. Тобі просто ліньки було гарненько пошукати. Ліньки! Ану вставай! Ану біжи! Ану лови!

— Га? Що? Де? — підхопився Гицельцап і вискочив з карети. За ним з передка скочив Тпрукало-Нокало. І вони кинулись до близнят-козенят.

Королева Пуршама теж вилізла з карети і давай ляпати себе руками об поли і звискувати:

— Держи! Лови! Хапай!

Та, хоча Вітя і Вова не дуже й тікали, ні Гицельцап, ні Тпрукало-Нокало ніяк не могли їх упіймати. Королівські слуги виявилися дуже незграбними. Вони раз у раз перечіплювалися об пеньки й гепали на землю.

Королева так сердилася, що аж сичала:

— Розтяпаки! Вижену! Звільню з роботи!

Нарешті, бачачи, що це не допомагає, вона закричала:

— Двадцять золотих монет тому, хто впіймає!

Ех, як почали старатися Гицельцап і Тпрукало-Нокало! Вони хекали, сопіли і крутилися, мов дзиги. Причому кожен намагався одіпхнути іншого, щоб той не впіймав. І вони не стільки ловили, скільки пхалися і заважали один одному. Як усі хазяйські посіпаки, вони були страшенно жадібні, і кожен хотів, щоб гроші дісталися йому.

Нарешті, бачачи, що так у них нічого не вийде, близнята-козенята попадали на землю, буцімто знесилені.

Оскільки Гицельцап був дужчий за Тпрукала-Нокала, він одіпхнув хурмана так, що той перекинувся, а сам гепнув на землю, руками схопивши Вітю, а ногами притиснувши Вову.

І закричав щосили:

— Впіймав! Ура-а! Я впіймав!

Зв’язавши близнят-козенят, він подав їх королеві.

Королева сіла в карету, поклала собі в ногах Вітю і Вову і сказала Гицельцапу:

— Тут тобі місця вже нема. Побіжиш за каретою.

Гицельцап закліпав на неї очима:

— А... а гроші?

Королева здивовано глянула на нього:

— Які гроші?

— Ви ж обіцяли. Двадцять монет тому, хто впіймає.

— Двадцять монет я не могла обіцяти. Здається, я обіцяла, але десять.

— Ви… — почав Гицельцап, але королева перебила його:

— Якщо ти не віриш, то мені може здатися, що я нічого не обіцяла.

— Ги-ги! — вищирився на передку Тпрукало-Нокало.

— Так точно, ви обіцяли десять, — поспішив сказати Гицельцап.

— От бачиш. За те, що ти сумнівався, одна монета з тебе вираховується. На! — і королева висипала Гицельцапові у жменю дев’ять монет.

— Хай живе ваша мудрість! — вигукнув Гицельцап і підтюпцем побіг за каретою. Він був дуже радий, що одержав хоч дев’ять. Королева могла й не дати нічого. Вона була скупа, вередлива і ніколи не дотримувала свого слова.

У палаці королева перш за все побризкала на Вітю й Вову парфумами, пов’язала їм на шиї бантики і повела кудись по довгих коридорах. Вони прийшли в маленьку кімнатку, де на старій подертій підстилці лежала гарненька киця з сумними очима. Це й була придворна киця Мурнява.

— От бачиш! От бачиш! — уїдливо сказала королева Мурняві. — От бачиш, які в мене симпатичні ягнятка. От я з ними гратимусь, а тебе й знати не хочу. От! І їсти не дам, раз ти така вредна і не хочеш ходити догори хвостом на передніх лапках. От! Ще й підстилку заберу. От! Лежи просто на холодній підлозі.

І вона схопила підстилку і висмикнула її з-під киці. Потім ще стусонула Мурняву ногою і вийшла, тягнучи за собою на поводку Вітю і Вову.

Королева привела близнят у велику порожню кімнату, встелену квітчастим килимом. По килиму були розкидані ляльки з одірваними руками, ногами, з чорними дірками замість очей.

Це була кімната для ігор.

— Зараз будемо танцювати, — сказала королева. — Ану ставайте на передні ноги, задні піднімайте. Голову вниз, хвіст угору. Хвіст угору! Я що кажу — хвіст угору! Голову вниз!

Королева схопила Вітю за праву ногу, Вову за ліву і підняла вгору.

Ой, як це було погано, як це було кепсько — теліпатися вниз головою на одній нозі у чиїхось руках! Все тіло боліло, у голові паморочилось. Віти і Вова стогнали і ойкали, але королева на це не зважала. Вона, навпаки, дратувалася і кричала:

— Ану, перестаньте мені скавчать! Ану тихо! Кому кажу! Танцювати! Веселіше! Танцювати! Раз-два-три! Раз-два-три!

І тут Вітя й Вова згадали, як колись у дитсадку Васько Бобир притяг звідкись кошеня і придумав дресирувати його для цирку. "А головне для дресирування, — авторитетно сказав Васько, — це учити довго і без перерви". І вони всі по черзі тримали кошеня за задні лапки, щоб навчити його ходити тільки на передніх. Кошеня було худе, маленьке, нещасне. Але Васько Бобир сказав, що вчити можна саме тільки таких, маленьких, бо доросле кошеня вже не навчиться, що всі дресирувальники починають учити звірів змалку, — тільки тоді можна досягти успіхів.

Вони дресирували кошеня майже цілий день. Змінюючи один одного, по черзі бігали у закуток за їдальнею — так, щоб не бачила Галина Михайлівна. Кошеня спершу нявчало, потім захрипло, втратило голос і тільки беззвучно роззявляло рота. Але так і не навчилося ходити на передніх лапах. Васько Бобир дратувався і казав, що їм попалося якось дурне кошеня, і всі з ним погоджувались і теж дратувалися.

І тільки тепер, теліпаючись вниз головою і скиглячи, Вітя й Вова зрозуміли, як вони тоді безглуздо мучили те бідне, нещасне кошеня.

Довго терзала їх королева, примушуючи танцювати. Вона їх била гострими носаками черевиків, щипала їх своїми чіпкими пальцями, аж поки їй це не набридло.

— Ху! — сказала королева знеможено, як після важкої праці. — Зовсім втомилася з вами. Просто замучили. Ану вас! Якісь дурні ягнята. Не можуть навчитися звичайнісінько танцювати догори ногами. Ходімо гуляти! Швидше! Хоч свіжим повітрям подихаю.

Вона наділа на Вітю й Вову нашийники і на поводку повела у двір.

Змучені ягнята ледве переступали ногами. Мало того, що на них була своя козеняча шерсть, так зверху ще ж була бараняча шкура. І після всіх тих танців догори дригом у двох шкурах вони почували себе як у духовці і просто задихалися. Але королева раз у раз стусала їх, щоб вони жвавіше бігли попереду неї.

У саду вона зустріла Гицельцапа і сказала:

— Я вже хочу їсти. Скажи, хай Тпрукало-Нокало поїде до Бом Штекса і дізнається, як там справи з медовим тортом.

— Слухаюсь! — сказав Гицельцап і побіг виконувати її наказ.

Королева ще трохи погуляла по саду, потім закопилила губи і капризно сказала:

— Ану вас, які ви нудні й невеселі! Як з вами скучно. Краще піду постріляю в горобців з рогатки! Гицельца-ап!

Прибіг Гицельцап.

— Одведи їх! Вони мені набридли. І дай мені свою рогатку.

— Слухаюсь! — Гицельцап витяг з кишені і подав королеві рогатку, потім схопив поводок і потяг Вітю й Вову у палац.

Він проволік їх по довгому коридору, ввіпхнув у маленьку кімнатку із загратованим віконцем і сказав:

— Ваше щастя, що у королеви сьогодні "розгрузочний" день і на обід у неї медовий торт. А то б ви уже зараз шкварчали на оцьому шампурі. — І Гицельцап підніс їм під самісінькі носи шампур — гостру залізну шпичку, на якій смажать шашлик.

— Але вам взагалі пощастило, — вів він далі. — Бо на завтра у королеви печеня з козенят. Отже до післязавтра ви можете спати спокійно. Сон — це здоров’я. Га га! Все-таки я заробив на вас дев’ять монет, а вони на вулиці не валяються. І тому я добрий і не стану вас зв’язувати. Вам все одно нікуди не втекти. Бо вихід з палацу один, а той вихід стережу я. Га-га! Приємного апетиту!

Як тільки Гицельцап вийшов, близнята-козенята перш за все одразу ж скинули з себе ягнячі шкурки, бо було надзвичайно душно. Кілька хвилин вони одхекувались, не в змозі вимовити ні слова.

— Слухай, — сказав нарешті Вітя. — Слухай, він сказав, що сьогодні на обід у королеви медовий торт. Але який же в дідька торт, коли мед у Бом Штекса перетворився на дьоготь. Ти ж бачив.

— Що ж виходить?

— Виходить, — сказав Вова. — Виходить, що торта не буде. Що ж буде? Що ж тоді їстиме королева?

— Як ти думаєш? — спитав Вітя. — Що їстиме королева? Що у неї буде на обід?

— Що? — спитав Вова і похолов.

— На обід у неї будемо… ми. Вона одмінить "розгрузочний" день і замовить шашлик із нас. Вона вже голодна. Ти ж чув. Отже…

— Отже, треба тікати. Й негайно, — сказав Вова.

— Негайно, — сказав Вітя. — Поки не повернувся Тпрукало-Нокало і не сповістив, що торта не буде.

— Гайда!

Вітя й Вова прочинили двері (вони були незамкнені) і вийшли в коридор. І одразу…

— Тс, обережно, навшпиньках! — цикнув Вітя на Вову.

— Тс, навшпиньках, обережно! — цикнув Вова на Вітю.

Але спробуй іти навшпиньках, як у тебе на ногах ратиці!

Як не старалися Вітя й Вова, їхні ратиці лунко цокотіли по підлозі.

І не встигли близнята пройти й кількох кроків, як двері однієї з кімнат розчинилися і визирнула киця Мурнява.

— Ой! — здивовано глянула вона на близнят-козенят. — Ой, хто ви такі? І куди ви?

Вона ж їх бачила тільки в баранячих шкурках і не впізнала.

Близнята-козенята розгублено перезирнулися.

— А! — махнув хвостом Вітя. — Їй, по-моєму, можна довіряти.

— Ага! — погодився Вова. — Вона ж нещасна, а всім нещасним можна довіряти.

І близнята нашвидку розказали киці Мурняві про себе і про те, як цвіркун Цвіркунчак порадив їм втекти: про порошок-потішок, що лежить у скриньці під троном королеви.

— Вірно, — сказала придворна киця, — є така скринька під троном, а в ній порошок-потішок у спеціальних пакетиках-хлопушках. Хлопнеш такий пакетик, і з нього порошок-потішок розпорошується. Одним пакетиком можна приспати будь-кого, проте тільки одного. Але як же ви з своїми ратицями до скриньки підійдете? У тронній залі підлога скляна, ви своїми ратицями так цокотітимете, що Гицельцап одразу почує, і не встигнете ви до трону підбігти, впіймає він вас, і зірветься ваша втеча.

— Що ж робити? — жалібно спитали близнята-козенята.

— Ну що ж, — сказала киця Мурнява, — доведеться мені вас виручати. Хоча й ризиковано, бо, як впіймають, живою не залишать — до скриньки суворо заборонено не те що доторкатися, підходити навіть. Але я постараюсь тихенько, так, щоб не почули.

Киця розчинила двері у залу.

Вітя й Вова сховалися за портьєрою, а киця тихенько, нечутно, як уміють ходити лише киці, пішла по дзеркальній скляній підлозі через увесь величезний зал до золотого трону, що стояв посередині під голубим шовковим балдахіном.

Ось вона підійшла до трону і шмигнула під нього.

Близнята-козенята не бачили й не чули, що вона там робила.

Та ось киця з’явилася знову і швидко, але знов-таки зовсім нечутно, побігла назад.

— Ось, нате, — сказала киця і простягла Віті й Вові три маленьких пакетики — це все, що було. Більше там немає.

— Спасибі, спасибі! — почали дякувати близнята-козенята, а потім раптом сказали: — А давайте й ви з нами тікайте. До вас же тут так погано ставляться. Королева ж вас так мучить. А в нас вам буде дуже добре. Ми вас ніколи-ніколи нічим не образимо. Чесне слово! Ну, будь ласка! Тікаймо з нами!

— Ні, — сумно сказала киця. — Втекти з нашої країни може тільки той, хто випадково потрапив сюди, а той, хто народився і виріс тут, — втекти не може. От пробували ж ягнята, і самі не втекли, і Кажан Кажанович загинув через це.

— Шкода, — печально похитали головами Вітя й Вова. — Нам так би хотілося чимось вам віддячити. Так би хотілося, щоб вам було добре.

— А мені добре вже від того, що вам цього хочеться, — сказала киця, і очі в неї дійсно з сумних зробилися веселими. — От тільки глядіть, коли будете користуватися хлопушками з порошком-потішком, — обережно. Бо як самі нанюхаєтеся, заснете й не зможете втекти. Ну, я побігла в свою кімнату, бо мені заборонено виходити. Щасти вам!

І киця зникла в своїй кімнаті. А близнята-козенята потихеньку, намагаючись якомога менше цокати копитцями, направились до виходу.

Гицельцап сидів біля дверей і рахував гроші:

— Один, два… п’ять… сім… десять… ні, після семи, здається, дев’ять… Тьху, знову збився!

Гицельцап страшенно любив гроші, але дуже погано рахував, бо не знав арифметики, і весь час збивався і починав спочатку. Тільки тому, що він був такий зайнятий, Вітя й Вова змогли підійти до нього досить близько. Лишалося кроків десять, але ближче підходити було вже зовсім небезпечно.

— Ну, давай, — шепнув Вітя Вові. — Тільки не дихай!

Вова поклав пакетик на підлогу, затамувавши подих, натиснув ногою, пакетик ледь чутно хлопнув, і звідти закурилася блакитна хмарка. І в ту ж мить Вітя, теж затамувавши подих, ногою пожбурив пакетик в бік Гицельцапа.

А самі близнята-козенята одвернулись і затиснули носи.

Та як не старався Вітя, пакетик до Гицельцапа не долетів кроків зо три.

Близнята завмерли — невже невдача. Невже не подіяв порошок-потішок.

Та от Гицельцап позіхнув, — раз, другий, третій, потім став потягуватись, знову позіхнув:

— Ох-хо-хо! Щось спати захотілося. Треба лягти подрімати, поки хазяйки нема.

Він витяг з шухляди матрац, подушку, простирало, ковдру, постелив собі на самісінькому порозі, ліг і одразу засвистів носом.

Близнята-козенята почекали трохи, потім боязко підійшли до нього. Гицельцап виводив носом такі дореміфасолі, що сумніву не було — він міцно спав. Але він був такий здоровеннецький, що, лежачи на порозі, затуляв собою весь прохід. Його треба було обов’язково хоч трошки посунути.

І, тремтячи від страху, щоб він не прокинувся, близнята-козенята почали з усіх сил тягти його вбік. Це було так важко! Нарешті їм вдалося трошечки його одсунути, — так, що можна було по черзі пролізти. І вони збиралися це зробити, як раптом Вітя затримався і сказав:

— Слухай, а давай, мабуть, натягнемо ті баранячі шкури.

— Давай, — погодився Вова. — Все-таки не одразу помітять: ягнята в цій країні водяться, а козенята ні…

І Вітя та Вова кинулися з усіх ніг до тієї кімнатки з гратами, де вони залишили ягнячі шкури, швидко їх натягли на себе і побігли назад.

По дорозі вони ще зазирнули до киці Мурняви і крикнули їй:

— Спасибі! До побачення!

Більше вони нічого крикнути не встигли, бо дуже поспішали — боялися, щоб Гицельцап уві сні не посунувся і не затулив знову собою весь прохід — адже так важко його було одсувати. А близнята-козенята вже зовсім охляли — іншії ж нічого-нічогісінько не їли, і королева їх ще так мучила.

Але Гицельцап був, як колода, — ані шелесь! — і Вітя та Вова по черзі благополучно вибралися з палацу.

Озирнулися, чи не видно де королеви, і щодуху припустили через сад.

І раптом…

І раптом вони почули знайомий свистючий голос:

— А куди це ви так розігналися? А ну стоп! Відівіс-Відівас-Відівіс-Пампас!

Близнята-козенята так і заклякли, наче їх хто за ноги схопив.

З-за дерева вийшов Відівіс-Пампас. Він був знову з милицею. на дерев’яній нозі. Очевидно, він зібрався в пошуки за рецептом козенячої печені у Середню Азію.

— Хе-хе! — примружився пильно Відівіс-Пампас. — Знайомі якісь ягнята. Де це я вас бачив? Го! Та це ж Відівітя й Відівова, близнята-козенята! Надягли ягнячі шкури і думають мене обдурити. Дурненькі, я ж бачу наскрізь… Куди ж це ви? Либонь, зібралися тікати? Та куди ж ви, голуб’яточка, втечете? Нікуди вам тікати. Якщо навіть ви втекли б, ви ж все одно залишитесь козенятами. Ніхто ж, крім мене, не перетворить вас знову на хлопчиків. Жоден чаклун, жоден чарівник у світі. Така сила

мого закляття. То який же вам сенс тікати? Ніхто ж з людей вас навіть не зрозуміє, бо я одібрав у вас людську мову. Для людей ви звичайнісінькі козенята, які тільки бекають і мекають. Отже, дурну ви справу задумали. Повертайтеся краще в палац, поки я не розсердився.

— Ні! Ні в якому разі! — рішуче сказав Вітя.

— Нізащо! — рішуче сказав Вова. — Нехай ми будемо козенятами, але на волі, а не…

— Ну, тоді начувайтесь! — грізно промовив чаклун. — Відівіс-Відівас…

Та він не встиг договорити.

— Вовка, давай! — скрикнув Вітя.

І Вова з усієї сили швиргонув пакетик з порошком-потішком просто у пику чаклунові. Пакетик влучив йому у самісінький ніс, хлопнув, і блакитний порошок-потішок засипав усе обличчя Відівіс-Пампаса.

— Ас… ассс!.. — кавкнув чаклун і беркицьнувся на землю. І одразу голосно, з присвистом захропів: — Ххрру-у-с-сс!

А близнята-козенята кинулися навтіки.

Вони вибігли з воріт, перебігли через місток і подались по дорозі, що повз ліс, повз сушарню та пекарню вела до тієї прикордонної брами, де сидів кабанюра-стражник.

Коли вони добігли до сушарні, Вова спинився і сказав:

— Знаєш, давай скинемо ці ягнячі шкури і повісимо там, де взяли. Мама казала, — те, що береш, треба завжди класти на місце.

— Давай, — погодився Вітя. — Тим паче, в них дуже важко бігти.

Близнята-козенята повісили на місце ягнячі шкури і побігли далі.

Ще здалеку вони побачили, що біля пекарні стоїть королівська карета, і почули страшенний крик і лайку. Найдужче чувся гучний голос Тпрукала-Нокала:

— Королева голодна! Вона сказала, щоб я без обіду не вертався. Якщо ви, такі-сякі, не забезпечите їжі, вона з'їсть вас самих.

— Це він винен! — кричав Бом Штекс.

— Ні, він, він! — кричав Бош Бермак.

Вітя й Вова звернули з дороги і оббігли пекарню якомога далі. Вони не могли ризикувати. З трьох пакетиків порошка-потішка вони використали вже два, лишався у них тільки один — для кабанюри-стражника.

Ох, цей кабанюра-стражник! Чогось Вітя й Вова найбільше боялися саме його. Він був такий страшнючий, ікластий і рогатий. І круг нього був суцільний вогонь, дим, чад і сморід. Чи подіє на нього порошок-потішок? А що як не подіє?

Аж ось і кабанюра-стражник. Сидить біля вогнища перед брамою, варить у величезному казані якесь їдло. Час від часу пробує ополоником і смачно рохкає при цьому.

Як же підступитися до нього? За поясом у кабанюри така довжелезна гострюща ножака. Тільки загаєшся, він — чик! — і будь здоров! А здалеку кидать — не долетить: навколо шугає вогонь, пакетик легенький, підхопить його теплим духом — хоп! — і згорить порошок-потішок, а разом з ним і надія на порятунок.

— Знаєш, давай я, — прошепотів Вітя. — Коли щось, то хоч ти врятуєшся…

І шморгнув носом.

— Ні, давай я, — прошепотів Вова. — Хай краще ти врятуєшся.

І теж шморгнув носом.

Страшенно їм стало жаль один одного. Якби був час, вони б, мабуть, поплакали всмак. Але часу не було.

— Тоді знаєш що, — прошепотів Вітя, — давай прямо підійдемо до нього впритул і…

— Правильно, — прошепотів Вова. — І поки він буде дивуватися, ми йому порошок-потішок прямо в нюхало — раз!

— Страшно — але давай!

— Давай!

І близнята-козенята рішуче попрямували до стражника.

— Дядя кабанюра! — писнув Вова.

— Га?! — обернувся і вибалушився на них ікластий стражник.

— Нате вам! — писнув Вітя і тицьнув йому пакетик прямісінько в рийку.

І вони притьмом кинулися назад, щоб ненароком не понюхати порошок-потішок.

Кабанюра-стражник тільки гикнув, враз заплющив очі й ліг на землю голічерева.

Вітя і Вова схопили ключі, що висіли в нього на поясі, й кинулися до брами. Одімкнули її, потім насилу одсунули величезний засув. Брама з скреготом розчинилася, і от вони знову на березі річки. Позаду з брами шугає полум’я, попереду холодні бурхливі хвилі. Хочуть пірнути близнята-козенята у річку та не можуть. Не приймає їх річка, викидає назад на берег. В розпачі бігають вони берегом, не знають, що робити. Сіли вони й заплакали.

— Ой, як же там наша бідна мама! Як вона хвилюється й переживає! Не знає, що з нами сталося. Що ми наробили! Вона ж тепер у відчаї, думає, що ми загинули.

І близнята раптом забули про себе, про своє скрутне становище. Тільки про маму, про те, як їй важко й боляче, думали вони зараз.

Як вони могли забути про неї, як могли завдати їй такого горя!

І щире каяття за свою поведінку охопило їх.

— Мамо! Мамочко! Не плач! Ми живі! Ми тут! — закричали і заплакали вони.

І тут раптом з річки почувся далекий-далекий рідний і знайомий голос:

— Козенята мої! Козенята мої рідненькі! Я чую!

І ту ж мить завирувала річка, накотилися хвилі на берег і ніжно й бережно, наче мамині руки, підхопили близнят і понесли з собою.

І закипіла круг них вода, і огорнуло їх туманом-парою. Та минула якась хвилина, і розвіявся туман-пара, і побачили Вітя і Вова, що вони виринули на зворотному боці річки, під самісіньким берегом, там, де купалися вони, де сидів отой завзятий старий рибалка.

І враз вони побачили, що на березі стоїть... мама. Їхня рідна, ніжна голубоока мама. Вона простигала до них руки і кликала:

— Козенята мої! Козенята мої рідненькі!

— Ме-ме! Ме-ме! — замекали Вітя й Вова.

Звісно, вони гукали "мама", але ж вони були позбавлені людської мови, і в них виходило тільки "ме-ме". Але мама почула, і кинулася до води, і вихопила з річки Вітю та Вову і пригорнула до грудей, і почала пестити й голубити їх, примовляючи: "Козенята мої любі! Козенята мої милі!" І сльози радості струменіли по її обличчю.

А Вітя й Вова зачудовано дивились один на одного і, бачачи, що вони зовсім не перетворилися на хлопчиків, а все що козенята з ріжками й ратицями, — ніяк не могли збагнути як же це мама упізнала їх.

І, забувши, що вони не володіють людською мовою, бекаючи та мекаючи, почали розказувати мамі про свої пригоди. І мама кивала і ахала, і видно було, що вона все-все розуміла. І не було в цьому нічого дивного — якою б мовою не говорили діти, рідна мама їх завжди зрозуміє.

Може, ви думаєте, що мама випадково опинилася зараз на березі річки? Тільки тому, що це у казці, — мовляв, усе можливо?

Зовсім ні!

Ви ж пам’ятаєте, що старий рибалка бачив, як зникли у річці близнята-козенята. І він розказав мамі, коли вона почала всюди бігати і шукати Вітю й Вову. Отже — і в цьому немає нічого дивного.

Коли близнята-козенята розповіли мамі про свої пригоди, вона повела їх додому, налила у ванну гарячої води і почала їх гарненько мити милом і мочалкою. Бо хоча вони й побували в річці, але під час своїх пригод так забруднилися, що їх неодмінно треба було добряче викупати.

А Вітя й Вова дивилися один на одного, на свої ріжки й ратиці, плакали й причитали:

— Ой, як же ми тепер будемо жити! Ой, що ж ми наробили! Ой, ми ж тепер навіки залишимося козенятами! Ой, матусенько рідненька, через нас ти ж тепер козеняча мати! Ой, що ж ми наробили! Ой, як же тепер буде!

А мати їх мила, і голубила, і ніжно приказувала:

— Не плачте, мої козеняточка! Не плачте, мої дорогесенькі! Все буде гаразд!

А тоді мама поклала їх у чистеньке ліжко і почала колисати, наспівуючи:

Милі близнята,

Мої козенята,

Любить вас мама,

І любить вас тато.

Люлі, ріднесенькі.

Спіть, дорогесенькі!..

І близнята-козенята заснули.

А коли вони прокинулись, у кімнаті весело світило сонечко, з радіоприймача линула бадьора музика, а коло ліжка сиділи усміхнені тато і мама.

Вітя й Вова глянули один на одного і радісно зойкнули — вони були хлопчиками. З козенят вони знову обернулися на хлопчиків і без всякого Відівіс-Пампаса. Без всякого чаклунського закляття.

Шалена радість охопила Вітю і Вову. Вони раптом відчули, яке то щастя жити на світі і мати таку гарну лагідну маму і такого веселого велетня тата, і їсти щодня морозиво і цукерки, і ходити в дитсадок, де є гойдалка, каруселя і симпатична вихователька Галина Михайлівна. І щодня вмиватися, щодня чистити зуби і… їсти манну кашу. І на кожному кроці говорити "будь ласка", "дякую", "вибачайте"… Як це радісно й хороше!

І ще одне раптом зрозуміли близнята. Вони зрозуміли, що з усіх-усіх чарівників на світі найбільша чарівниця — мама. І заклинання будь-якого Відівіс-Пампаса для мами не варте нічого. Воно безсиле перед маминою любов’ю. І якщо слухатися маму — все завжди буде гаразд. А якщо не слухатися — то хто його зна…

Відтоді Вітя й Вова ніколи не скаржаться на своє життя. І, як не дивно, їм тепер зовсім не хочеться відрізувати ножицями бомбошки від портьєри, і шкрябати виделкою полірований стіл, і навіть злочинно колупати пальцем у носі, вони дуже слухняні й гарні хлопчики. І вони ніколи не кривдять тварин. Коли близнята бачать, як хтось мучить цуценя чи кицю або поціляє з рогатки в горобчика, вони негайно біжать виручати нещасливця.

Бо вони знають, як це жорстоко й негарно мучити тварин, і пам’ятають, як виручали їх у скрутні хвилини і білка Полетуха, і Кажан Кажанович, і тітонька Корова, і придворна киця Мурнява, і навіть запічний цвіркун Цвіркунчак… І вони добре розуміють, що людина починає бути ЛЮДИНОЮ лише тоді, коли знає, що вона найрозумніша, а тому найдужча за всіх живих істот на землі, і не кривдить їх, а жаліє й захищає.

Отак!

Ну, а що ж сталося з придворним чаклуном Відівіс-Пампасом, який був причиною всіх пригод близнят-козенят?

Хто його зна… Може, порошок-потішок так на нього подіяв, що він спить і досі. А може, він прокинувся, і королева його послала у похід (бо їй же нічого їсти!), і він десь ходить по світу і виглядає дурненьких неслухняних дітей, щоб обернути їх на баранчиків і забрати в Пуршамію.

Хто його зна…

У всякому разі треба не забувати про це і бути пильними.